

5.9.2025

Helsingin kaupunginmuseon lausunto koskien Kruununhaan alueiden asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa

HEL 2025-008630 T 10 03 03

Helsingin kaupunkiympäristön toimialan asemakaavoituspalvelu on pyytänyt kaupunginmuseon lausuntoa Kruununhaan alueiden asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Kaupunginmuseo tarkastelee hanketta perustehtävänsä mukaisesti kulttuuriympäristön vaalimisen näkökulmasta.

Kaava-alue sijaitsee eteläisessä kantakaupungissa. Kaavarajaus käsittää suurimman osan Kruununhaan kaupunginosan kortteleista, pois lukiennölliset arvokiinteistöt, yliopiston kiinteistöt ja viime vuosina uudelleen asemakaavoitetut alueet tai erillisinä hankkeina valmisteilla olevat asemakaavat.

Asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelman (1.8.2025) Kruununhaan alueen asemakaavat ajantasaistetaan vastaamaan toteutunutta nykytilannetta. Asemakaavan muutoksessa päivitetään muun muassa tonttien rakennusoikeudet, rakennusalat ja käyttötarkoitukset sekä tarkistetaan alue- ja kohdekohtaiset suojelumerkinnot. Olemassa olevaa kaupunkirakennetta ja vanhoja asemakaavoja koskeva asemakaavojen ajantasaistamistyö ei mahdollista merkittäviä muutoksia. Nykyrakenteesta poikkeava lisä- tai uudisrakentaminen vaatii jatkossakin oman erillisen asemakaavamuutoksensa. Kaavoitus-työn aikana pohditaan joidenkin vaikutuksiltaan vähäisten, pienimuotoisten joustojen ja muutosten mahdollisuutta olemassa olevassa rakenteessa.

Alueella on voimassa erityyppisiä, sisällöiltään ja tavoitteiltaan osin vanhentuneita asemakaavoja 1800-luvulta nykypäivään. Korttelialueet ovat pääosin yksityisomistuksessa, mutta alueella on myös valtion omistamia kohteita. Alueella on voimassa paljon rakennuskieltoja kaavojen puutteiden takia, jotka poistuvat, kun asemakaavat päivitetään. Alueella on voimassa Helsingin yleiskaava 2016, jossa alue on merkitty pääosin Liike- ja Palvelukeskustan (C1) sekä Kantakaupungin (C2) alueiksi. Asemakaava-alue sisältää lisäksi useita valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä (RKY 2009). Kaava-alueen pohjoisosassa Siltavuorenpenkereellä Snellmaninkadun päätteenä sijaitsevat tontit kuuluvat kohteeseen ”Helsingin yliopiston rakennukset”. Unioninkadun pohjoisosa Varsapuuistikkoon saakka kuuluu kohteeseen ”Kaisaniemen puisto ja kasvitieteellinen puutarha”. Kaava-alueen eteläosassa Aleksanterinkadun itäpäädyn viimeiset tontit kadun

5.9.2025

molemmin puolin kuuluvat kohteeseen "Helsingin Aleksanterinkatu" ja Päävartion rakennus kuuluu kohteeseen "Helsingin Kauppatori rajaavine rakennuksineen". Kaava-alueen rajaukseen kuuluu myös osa kohteen "Katajanokan vanha osa" aluetta kanavan ja siihen liittyvien rakenteiden osalta. Kaavoitus on tullut vireille kaupungin aloitteesta.

Kantakaupunkia ja keskustaa koskeva maankäytön keskustavision ja sen laaja vuorovaikutustyö luovat pohjaa ja kehittämisen periaatteita kantakaupungin asemakaavojen ajantasaistamiselle sekä alueen hankkeille. Kaupunginhallitus hyväksyi 25.1.2021 Helsingin keskustavision - Linjauksia maankäytön ja liikenteen suunnittelulle kantakaupungissa maankäytön ja liikkumisen jatkosuunnittelun pohjaksi. Ohjeellisina noudatettavat linjaukset toimivat maankäytön suunnittelun lähtökohdana koskien kantakaupungin ja keskustan kortteleita sekä puistoja katualueita.

Kruununhaan alue on inventoitu kantakaupungin rakennussuojeluintentoinnin kokonaistarkastuksen yhteydessä 1990-luvun alussa. Helsingin kaupunginmuseo on lisäksi inventoinut kantakaupungin asuin-kerrostalojen porrashuoneita vuonna 2003. Työ käsitti Kruununhaan osalta kaupunginosan keskeiset asuin-kerrostalokorttelit, joissa kiinteistörekisterin mukaan oli hissittömiä porrashuoneita. Useista yksittäisistä Kruununhaassa sijaitsevista rakennuksista on lisäksi tehty rakennushistoriaselvityksiä. Osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan asemakaavan valmistelun yhteydessä laaditaan kulttuuriympäristöä koskeva ominaispiirreselvitys, jota käytetään sekä kaavoituksen että kulttuuriympäristön suojelun ja muiden rakennettua ympäristöä koskevien suunnitelmien ja päätösten tausta-aineistona. Ominaispiirreselvityksessä tunnistetaan rakennusperinnön, puistojen ja muiden julkisten tilojen arvot ja niiden rooli alueiden identiteetin ja ominaispiirteiden muodostumisessa ja säilymisessä.

Kruununhaan rakentuminen

Kruununhaka on Helsingin vanhinta aluetta, jonne kaupungin uusi keskusta siirrettiin vuonna 1640. Tukholman kaupungin insinööri Anders Torstensson laati Vironniemelle ruutuasemakaavan, joka käsitti kokonaan nykyisen Kruununhaan alueen. Ruutuasemakaavassa oli 600 asuntotonttia julkisten rakennusten lisäksi. Vuonna 1812 Helsingistä tuli Aleksanteri I:n määräyksestä uuden suuriruhtinaskunnan pääkaupunki. J.A. Ehrenström laati Helsingille uuden asemakaavan, jossa haluttiin luoda klassismin hengen mukainen ja uuden pääkaupungin arvoa korostava pohja kaupungin jälleenrakentamiselle vuoden 1808 kaupunkipalon jälkeen. Kaupungin vanha alue Kruununhaka suunniteltiin uudelleen ja katuverkosto luotiin suoralinjaisemmaksi ja väljemmäksi. Eh-

5.9.2025

renströmin asemakaavassa katuverkosto muodostaa edelleen Esplanadien ja Bulevardin ohella kaavoituksen perusakselin.

Kruununhaan nykyinen rakennuskanta on valmistunut pääasiassa 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa. Vaikka Kruununhaan asuinrakennuskannassa on useampien tyyliuuntien rakennuksia, on kaupunginosa kuitenkin yhtenäinen ja hyvin säilynyt kokonaisuus. Alueelle on valmistunut vain vähän uudisrakennuksia 1950-luvun jälkeen ja suuri osa alueen rakennuskannasta on suojeltu 1970–1980-luvun alussa laadituissa asemakaavoissa.

Kaupunginmuseon kanta

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa esitetty kaavarajaus on kaupunginmuseon näkökulmasta perusteltu. Asemakaavan muutoksen yhteydessä tulee selvittää ja säilyttää alueen kulttuurihistorialliset ja kaupunkikuvalliset arvot sekä ominaisuudet. Kaavan yhteydessä laadittavaan ominaispiirreselvitykseen pohjautuen, tulee suojelun ja kaupunkikuvallisten määräysten avulla varmistaa merkittävien arvoympäristöjen sekä yksittäisten kohteiden säilyminen, myös modernimman rakennusperinnön osalta.

Asemakaavamuutoksessa tulee huomioida alueen kaupunkikuva, kulttuuriympäristö ja rakennushistoria niiden arvot turvaavilla asemakaavamerkinnöillä. Suojelumerkintöjä tulee kohdistaa arvokkaille ja huomattavan arvokkaille rakennuksille, sekä niiden julkisille ja puolijulkisille sisätiloille. Suojeltaviin tiloihin kuuluvat myös asuin- ja toimitalojen arvokkaat porrashuoneet. Suojelumerkintöjen tulee kattaa myös rakennushistoriallisesti kerrostuneet kohteet. Suojelun tulee kohdentua kohteiden katu- ja piharakennuksiin, jolloin tunnistetaan urbaanien pihaympäristöjen rakennus- ja kulttuurihistorialliset arvot

Myös alueen arvokkaat näkymät, katulinjat sekä maisemakulttuurin osalta arvokkaat kohteet tulee ottaa huomioon. Historiallisesti merkittävälle kaupunkitiloille tulee lisäksi osoittaa asianmukaiset suojelumääräykset. Museo pitää tärkeänä, että suojelumääräyksiä tarkastellaan, ja tarvittaessa täydennetään, asemakaavan muutoksen edetessä asiantuntijayhteistyönä.

Arkeologia

Helsingin kaupunginmuseo tarkastelee Kruununhaan alueita -nimistä asemakaavan muutoshanketta myös arkeologisen kulttuuriperinnön suojelun ja tutkimustarpeen näkökulmasta.

Kruununhaan alueita -nimisen asemakaavan muutosalueen eteläosaan sijoittuu muinaismuistolain (295/1963) rauhoittama kiinteä muinaisjään-

5.9.2025

nös nimeltä Vironniemen Helsingin vanha asemakaava-alue. Kohteen muinaisjäänösrekisteritunnus on 1000006099.

Muinaisjäänösalueen koko aluerajaus käsittää nykykeskustan ennen isoavihaa (1713–1721) rakennetun kaupunkialueen, joka sijaitsee suurin piirtein Vironkadun, Kirkkokadun, Pohjoisrannan, Vuorikadun, Fabianinkadun ja Etelä-Esplanadin rajaamalla alueella.

Kruununhaan alueita -nimisellä kaava-alueella muinaisjäänösalue sijoittuu siis suurin piirtein Vironkadun linjalta etelään ja itälaidalla rajana on Pohjoisranta. Muinaisjäänösalue on määritelty vuonna 2002 Museoviraston tekemässä kaupunkiarkeologisessa inventoinnissa. Alueen rauhoitus perustuu siihen, että muinaismuistolaki suojelee ennen isoavihaa 1713–1721 muodostuneita kulttuurikerroksia, joita alueella on. Muinaisjäänösalueella ovat kaikki kortteli-, puisto- ja katualueet muinaismuistolailla rauhoitettuja.

Kruununhaan alueella on sijainnut kaupunkiasutusta 1640-luvulta lähtien. Huolimatta useista 1600- ja 1700-luvuilla kaupunkia koetelleista tulipaloista, kaupungin asemakaava pysyi samankaltaisena 1800-luvun alkupuolelle, kunnes kaupungin uusi vuoden 1812 asemakaava muutti tilannetta merkittävästi.

Vironniemen Helsingin vanha asemakaava-alue - muinaisjäänösalueella, koskien myös Kruununhaan alueita -nimistä kaava-alueetta, on tehty lukuisia arkeologisia valvontoja ja kaivaustutkimuksia kunnallisteknisten asennusten yhteydessä muinaisjäänöksen johdosta. Näissä tutkimuksissa on dokumentoitu varhaiseen kaupunkivaiheeseen liittyviä rakenteita sekä kulttuurikerroksia ja alueella on edelleen arkeologista potentiaalia.

Museo esittää, että nyt käsillä olevan kaavahankkeen yhteydessä huolehditaan, että muinaisjäänöksen laajuus ja siihen kohdistuvat suojelumääräykset ilmenisivät kaava-aineistosta. Yksi tapa olisi merkitä muinaisjäänös-alue kaavakarttaan sm-merkinnällä ja varustaa esimerkiksi kaavamääräyksellä 'Historiallinen kaupunkialue. Alueella sijaitsee muinaismuistolain (295/63) rauhoittama kiinteä muinaisjäänös. Aluetta koskevista rakennushankkeista ja kaivuutöistä on neuvoteltava Keski-Uudenmaan alueellisen vastuumuseon kanssa.'

Ottaen huomioon Kruununhaan ajantasaistettavien asemakaavojen tavoitteet ja esittämistavat, sopivaa ilmaisutapaa ja suojelumääräystä voidaan työstää yhteistyössä kaupunginmuseon kanssa kaavaprosessin kuluessa.

Helsingin kaupunki

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
Kulttuuripalvelukokonaisuus
Kaupunginmuseo
Kulttuuriperintöyksikkö
Kulttuuriympäristöpäällikkö

Lausunto

5 (5)

5.9.2025

Asemakaavaprosessin yhteydessä myös kaupunginmuseolla on mahdollisuus tarkastella muinaisjäännösalueen laajuutta ja tehdä siihen tarkennuksia, mikäli museo katsoo sen tarkoituksenmukaiseksi.

Vedenalaiseen arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyviä suojelu- ja selvitystarpeita käsittelee Museovirasto.

Kaupunginmuseolla ei ole muuta huomautettavaa asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta.

Lisätiedot

Katariina Ruuska-Jauhijärvi, tutkija, puhelin: 09 310 36473
katariina.ruuska-jauhijarvi(a)hel.fi

Sari Saresto
kulttuuriympäristöpäällikkö